

лаконічні формулювання, написаний простою мовою. Вирішуючи окремі питання права, зокрема, право власності, інші речові права, кодекс прямо повторює римське класичне право.

Вплив римського приватного права також має місце в українському національному законодавстві. У період, коли відбувається трансформація правової системи України у правову систему романо-германського типу, неабияке значення мають дослідження з римського права. Одне із речових прав – право власності – детально розроблене римськими юристами. Основні види речових прав відомі ще з часів римського права і навіть термінологічно з ним пов'язані. Зокрема, сервітут, емфітевзис, суперфіцій термінологічно та нормативно оформилися у римському приватному праві і за своїм основним призначенням та суттю докорінних змін при закріпленні положеннями актів сучасного цивільного законодавства України та країн Європи не зазнали.

Отже, можливо зробити висновок, що, враховуючи рецепцію римського права більшістю економічно розвинутих країн світу, ці детально розроблені римськими юристами інститути з урахуванням деяких змін та доповнень, які обумовлені сучасним високим рівнем розвитку законодавства, що регулює відносини у всіх найбільш важливих сферах суспільного буття, використовуються їх правовими системами і в сучасних умовах.

Потреби цивільного обороту та досвід застосування інституту речового права у інших розвинених країнах світу обумовили законодавче закріплення у Цивільному кодексі України права особи здійснювати певний комплекс юридичних можливостей стосовно свого чи чужого майна, які полягають у безпосередньому пануванні над річчю і використанні у тому чи іншому відношенні її корисних властивостей.

Необхідно вказати на виняткову роль в цьому процесі римського права, яке зберегло величезне значення протягом низки століть, й це пояснюється тим, що римське право було найбільш розробленою формою права. Це обумовило можливість його пристосування до товарно-грошових відносин, що зароджувалися в надрах феодальної Європи, де почався процес створення перших кодифікацій цивільного права.

Черногор Н. В.

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри цивільного права, кандидат юридичних наук*

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЩОДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ СПАДКОЄМЦІВ ЗА БОРГИ СПАДКОДАВЦЯ ЗА ЦИВІЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

На сьогодні важливою та такою, що одержала неоднакове розуміння є норма ст. 1282 ЦК України – «обов'язок спадкоємців задовольнити вимоги кредитора». Приймаючи спадщину спадкоємець може навіть і не

передбачати, що саме входить до складу спадщини. Після відкриття спадщини у спадкоємців за законом або за заповітом виникає право на спадкування, це право є суб'єктивним цивільним правом, зміст якого полягає у можливості спадкоємцями прийняти спадщину або відмовитися від неї (Толстой Ю. К. Наследственное право / Ю. К. Толстой. – М. : Проспект, 2000. – С.69) в межах встановлених строків для прийняття спадщини (ст. 1270 ЦК України).

Згідно із законодавством вимоги кредитора до спадкоємців підлягають задоволенню раніше, ніж видається свідоцтво про право на спадщину, про що додатково свідчить положення п. 2 ч. 1 ст. 64 Закону України «Про нотаріат». Задоволення претензій кредитора здійснюється ще до прийняття спадщини одним чи всіма спадкоємцями або до видачі територіальній громаді свідоцтва про право на спадщину (Про нотаріат: Закон України від 02 вересня 1993 р. № 3425-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 39. – Ст. 383.).

Існує думка, що особа яка має право спадкування з часу відкриття спадщини, не може ще вважатися суб'єктом тих відносин, у яких перебував спадкодавець (Шершеневич Г. Ф. Курс гражданского права / Г. Ф. Шершеневич. – Тула : Автограф, 2001. – С. 511). Акт прийняття спадщини вважається актом виключного значення, оскільки саме в момент її прийняття настає спадкове правонаступництво (Васильченко В. В. Юридичні факти в динаміці спадкового правонаступництва / В. В. Васильченко // Вісник Запорізького державного університету. – 2003. – № 1. – С. 78).

У ч. 5 ст. 1268 ЦК України зазначено, що незалежно від часу прийняття спадщини вона належить спадкоємцеві з часу відкриття спадщини. Зазначене положення спрямоване на усунення невизначеності в суб'єкті права власності на спадкове майно у період часу від моменту відкриття спадщини до її фактичного прийняття (Васильченко В. В. Коментар Книги шостої Цивільного кодексу України «Спадкове право» / В. В. Васильченко // Довідник нотаріуса. – 2006. – № 2. – С. 23.). А також зазначене положення має важливе значення для охорони законних прав спадкоємців, оскільки у разі прийняття ними спадщини, вони набувають право не лише на майно, що виявилось в наявності на момент прийняття спадщини, а й на майно, що було в наявності на момент її відкриття (Кухарев О. Є. Спадкове право України : навч. – практ. посіб. / О. Є. Кухарев. – К. : Прав. єдність, 2011. – С. 97.).

Згідно ст. 1281 ЦК України, строк для пред'явлення претензії в тому разі, коли кредитор не знав і не міг знати про відкриття спадщини (до одного року), перекидає строк для прийняття спадщини (шість місяців). Зазначене свідчить, що спадкоємці будуть відповідати за борги спадкодавця протягом шести місяців після прийняття спадщини, тобто успадковуватимуть разом із правами спадкодавця також його обов'язки у неви-

значеному розмірі, але за загальним правилом, їх розмір має знаходитись у межах отриманої спадщини. Доцільним є покладання обов'язку щодо обов'язкового відкриття спадщини та зобов'язання спадкоємців не здійснювати цивільних правочинів щодо відчуження майна спадкодавця протягом строку можливого звернення кредиторів.

З метою забезпечення інтересів кредиторів та запобігання випадків ухилення спадкоємців від виконання цивільно-правових обов'язків, закон зобов'язує спадкоємців повідомити кредитора-спадкодавця про відкриття спадщини, якщо звичайно, вони знали про боргові обтяження спадкодавця (ч.1 ст. 1281 ЦК України). Також аналогічний обов'язок покладений і на виконавця заповіту (ч.1 ст. 1290 ЦК України). Приховання факту смерті спадкодавця від кредитора може привести до відкладення строків пред'явлення вимог до спадкоємців, а також до пред'явлення додаткових вимог кредитора щодо відшкодування йому витрат, пов'язаних із тривалим невиконанням боргових зобов'язань. Деякі вчені зазначають, що приховання факту смерті спадкодавця від кредитора, може бути підставою для продовження строку для пред'явлення кредиторами вимог спадкоємців на строк навіть до трьох років (Спадкове право. Нотаріат. Адвокатура. Суд : наук. – практ. посіб. / [С. Я. Фурса, Є. І. Фурса, О. М. Клименко, С. Я. Рябовська, О. О. Карма та ін.] ; за заг. ред. С. Я. Фурси. – К. : Вид. Фурса С. Я. : КНТ, 2007. – С.473).

Час погашення боргів чітко не визначено. З абзацу 2 ч. 2 ст.1282 ЦК України можна припустити, що задоволення вимог кредитора має здійснюватися після отримання спадкоємцями спадщини в натурі. Свої вимоги кредитор може пред'явити до спадкоємців після прийняття спадщини. У день смерті спадкодавця відбувається тільки відкриття спадщини і протягом встановлених строків для прийняття спадщини спадкоємці можуть подавати заяви про прийняття спадщини. Після спливу строків для прийняття спадщини вони вступають в права спадкування, і тільки після цього у них виникає зобов'язання платити за боргами спадкодавця. З моменту смерті боржника-спадкодавця до моменту вступу спадкоємця в права спадщини, спадкоємці фактично не мають зобов'язань по боргам спадкодавця. Умовою відповідальності спадкоємця по боргам спадкодавця є факт прийняття спадщини. Закликання до спадкування в силу смерті спадкодавця та родинних зв'язків з ним не є підставою для пред'явлення вимоги кредитором спадкодавця до спадкоємців. Спадкоємці не зобов'язані погашати заборгованість спадкодавця з перших днів після його смерті, а мають право з моменту прийняття спадщини, тобто через шість місяців. Межі відповідальності спадкоємця по боргам спадкодавця визначаються на момент відкриття спадщини, а не на момент прийняття спадщини або звернення кредитора.